

פרשת וישב חנוכה שנת תשפ"א

1. אדם שבא בחלום למישהו ואמר לו שהוא הבן שלו ושיאמר עליו קדיש האם צריך לחשוש מזה? הוכח מפרשת השבוע!
2. איזה היתר היה לשבטים להרוג נפש מישראל וכי נחשדו השבטים על איסור רציחה?
3. איך קבע יעקב שיוסף מת משום שהכיר את בגדיו הרי קימ"ל שאין קובעין על אדם שמת על פי בגדיו?
4. מדוע סיפר יוסף את החלומות שחלם מגדולתו לאחיו הרי זה רק יוסיף שנאה?
5. אבל היושב שבעה האם יש לו גם חיוב ומצוה לנחם אבלים אחרים?
6. מי שאינו משלם ועד בית האם מותר לפרסם בבנין את שמו שלא שילם? הוכח מפרשת השבוע!
7. איך היה מותר לחכמים לתקן את חג החנוכה הרי יש איסור בל תוסיף?
8. מדוע קטן שהגיע לחינוך יכול להוציא אחרים במצות נר חנוכה ובמגילה אינו יכול?
9. האם יש ענין שלא לאכול בחצי שעה הראשונה שהנרות דולקות?
10. אכסנאי שמשותף בפרוטה והנרות גרם לשריפה האם צריך להשתתף בהוצאות של הנזקים?
11. איך מותר לומר הנרות הללו אחר שהדליק הנר הראשון לפני שגמר להדליק הכל הרי זה הפסק?
12. האם נרות חנוכה יש בהם קדושה?
13. מדוע אין מדליקים נר חנוכה בחוץ מפני הסכנה הרי בשעת השמד צריכים למסור את הנפש אף על מצוה דרבנן?

ניתן לקבל את העלון בכל שבוע בווצאפ בפנייה לטלפון מספר: 052-8144488

בבית הכנסת "קול אליה" רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

זמני התפילה ימות החול לשבוע הקרוב לפי שעון חורף

תפילת שחרית: 6.05 הודו

תפילת מנחה וערבית מנין ראשון: 16.30

שיעור יומי מרתק: 19.00

תפילת ערבית מנין שני: 20.00

בית הכנסת "קול - אליה"

רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

חושב את עצמך חכם? רוצה לחשוב בצורה קצת אחרת?
מעוניין להכניס לעצמך קצת תבילנים לנשמה? חושב
שאתה מכיר טוב את פרשת השבוע ומחפש אתגרים
חדשים? הנך מוזמן להצטרף אלינו לשעה של קורת רוח
לנפש ולנשמה בסדרת שיעורים חדשה בפרשת השבוע
בעיון ואקטואליה לחיי היום יום.

מאת הרב יוסף ויצמן

השיעור יתקיים בכל שבת קודש בשעה 15.00 תפילת
מנחה מיזד לאחר השיעור בשעה 16.00

אדם שבא בחלום למישהו ואמר לו שהוא הבן שלו ושיאמר עליו קדיש האם צריך לחשוש מזה?

"ויחלום יוסף חלום ויגד לאחיו ויוסיפו עוד שנוא אותו" (ל"ז ה)

בקובץ וילקט יוסף (שנת תרסח קונטרס כ' סימן קצד) מופיעה תשובה מאת הגאון רבי אליעזר דייטש זצ"ל, בעקבות מעשה באדם אחד ששבק לן חיים, ואחר עבור איזה ימים בא הנפטר בחלום לבן הרב דשם, ושאל אותו מדוע לא תאמר קדיש עבורי, הלא אנכי אביך הוא, והיה בעיני כשחוק.

בלילה השנית בא עוד הפעם בחלומו ושאל עוד הפעם ואמר הלא אתה בני, אך בן הרב לא השגיח על החלומות שוא ידברו.

בלילה השלישית בא עוד הפעם ואמר לו שבאם לא יאמר קדיש אז מרה תהיה אחריתו, ויקץ והנה חלום ויספר המאורע לאביו הרב דמתא, וענה לו אביו: אל תירא ואל תחת אכול בשמחה לחמך.

בלילה הרביעית והגה בא בעל החלומות עוד הפעם, ובפעם זו בא בחזקה לבן הרב מדוע לא תאמר קדיש עבורי, אם תמרא עוד את פי אז אדין אותך בחנק, ויתחלחל מאוד ויספר שנית לאביו הרב את חלומו האחרון.

אז קרא הרב את אשת המנוח ושאל את פיה לומר מדוע הדבר הזה אשר בעלך בא לבני בחלום שיאמר קדיש עבורו.

בפחד ענתה האשה: את חטאי אני מזכירה היום, הנה אשתך הרבנית נתנה לי את בנה הקטן להניק זה כשליש שנה, וגם לי היה אז בן קטן, קרה לי אסון ושכבתי בלילה על בן הרבנית ואמיתיה, ובשביל הפחד שהיה לי מהמאורע לקחתי את בני ונתתי להרבנית חלף בנה, והיא גידלה אותו והי לה לבן, על כן הצדק הוא עם בעלי המנוח כי מבקש שבנו שנשאר בחיים יאמר קדיש עבורו. ובהמשך הקובץ בקונטרס כ"א (סימן רז) מביא את המשך התשובה, וסיכום הדברים, שעדות אשת המת ודברי המת אין מועילים בשום דבר להוציא מחזקה שהיינו מוחזקין עד עכשיו, ואפי' בקרובותיה אין לאסור אותו דאינה נאמנת לומר שהיא אמו, מכל מקום אם רוצה להחמיר יכול להחמיר, ומדינא אין כלום בדבריהם, דא"כ יפסק כל טהרת וייחוס בני ישראל ויכולין להפוך הקערה על פיה ע"י סיפורי חלומות, ע"כ אין לנו רק לדון כפי שנמסר לנו מתוה"ק.

***

איזה היתר היה לשבטים להרוג נפש מישראל וכי נחשדו השבטים על איסור רציחה?

"ועתה לכו ונהרגו ונשלכחו באחד הבורות" (ל"ז כ).

והקשו הספורנו, והאור החיים, וביד המלך (הלכות סנהדרין פרק ט"ז): איזה היתר היה לשבטים להרוג את יוסף שאף לפני מתן תורה נצטוו באיסור רציחה החמורה.

ויש על כך כמה תרוצים:

האור החיים מתרץ: אולי שהאחים דנו בו דין עד זומם כי מצינו שהוא הביא דבתם רעה אל אביהם ואמר דברים שיתחייבו מיתה על עדותו, ההוא אמר שאכלו אבר מן החי, ההוא אמר שהם בעלי עריות, ועל כל אחת מהם בני נח מתחייבים מיתה, ובן נח נהרג על פי עד אחד בלא עדים ובלא התראה ועל עדות הקרובים גם חייבים (רמב"ם הלכות מלכים פ"ט) אשר על כן דנו בו משפט עד זומם ופטורים הם מדיני שמים, אלא דלצד דיני אדם אינם פטורים כי אין להם הזמה, לזה נתחכמו להמיתו כולן יחד שבה אין חיוב לכולן כמו שכתבנו, אבל לדין השמים הם פטורים מטעם שידעו נאמנה כי הוא ביקש להורגם.

וכעין זה מתרץ הספורנו כי ציירו בלבם וחשבו את יוסף לנוכל ומתנקש בנפשם להמיתם בעולם הזה או בעולם הבא או בשניהם, והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרוג כדאמרין במסכת סנהדרין (דף עב ע"א).

ובטעם ודעת העיר על כך: וז"ל ועיקר דבריו צריכים עיון גדול ותמוהין מאד שבדיני ישראל ודאי אין היתר להרוג בגרמא או שנים יחד מי שנתחייב מיתה בידי שמים, ואם כן השבטים לא היה להם שום היתר לגרום מיתת יוסף, משום שחייב בדיני שמים כעד זומם וצ"ע.

החיד"א (ראש דוד) מהביא מאביו ששמע מרבו מהר"א יצחקי בשם רבו המג"ן: שהשבטים רצו להמית את יוסף בהוראת שעה, כההוא דמבואר בגמרא במסכת יבמות (דף צ ע"ב) שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה, ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת ודנו אותו בסקילה, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך למיגדר מילתא, ורצו להורגו להוראת שעה שלא יהיו רגילים בלשון הרע, והשיגם יהודה מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו דמאחר דמשום כבוד אבא נכסה את דמו אין כאן הוראת שעה, דמי שמע כזאת לקחת מוסר השכל, והרחיב שם את הדברים במחלוקת הראשונים אם רק בבית הדין הגדול אמורים הדברים, או שכל ב"ד וב"ד רשאים לענוש למיגדר מילתא ועיין בשו"ת דברי יציב (ח"ו"מ סימן ח) שדן בזה באריכות ובמתיקות.

וכן כתב ביד המלך (הלכות סנהדרין פרק ט"ו) שכל חייבי מיתות בית דין אינו לנקמה בעושי רעה רק למען שהנשארים ישמעו ויראו, ולכן הומתו לעיני כל רואים למען יווסרו, ויש ראייה מדברי יהודה שאמר לאחיו בהצלת יוסף מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו, דהנה בודאי גם הסכמת שאר האחים שהסכימו להרוג היה עשייה זו ישרה בעיניהם מצד שהיה יוסף חייב מיתה לפי דעתם, ואולם יהודה נשיא אחיו לא היה ישר בעיניו חיוב מיתתו, אמנם ירא להגיד לאחיו דעתו זאת בפירוש פן לא ישמעו לו, ובפרט כי המה היו רוב נגדו ואחרי רבים להטות, ולכן נתן עצות בנפשו לנחותם באורח מישור, ואמר להם אף לפי דעתכם שהוא חייב מיתה בכל זאת חלילה לכם לשלוח יד בנפשו למען תקחו נקמתכם ממנו, הלא אחיכם ובשרכם הוא, ובודאי כל כוונתכם אינו רק להרוג אותו כדין כל חייבי מיתות למען יווסרו הרואים ולא יזידון עוד, ולכוונה זו היה מקום באם הרגתם אותו בפרהסיא לעיני כל רואים, אבל מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו דנכסה את דמו להרוג אותו בצינעה, ובהריגה זו לא יווסרו הרואים, ולא יצא לנו שום דבר משפיכת דמו רק מיתתו בלבד, ומה בצע לנו בהריגת אחינו, גם

רש"י רמז לנו זאת, שכתב על וכסינו את דמו ונעלים את מיתתו.

השל"ה מתרץ: שהשבטים סברו דיוסף חייב מיתה, משום דהויא מורד במלכות בית דוד, שהוא רצה להיות מלך במקומם, והמורד במלכות חייב מיתה.

* * * *

איך קבע יעקב שיוסף מת משום שהכיר את בגדיו הרי קימ"ל שאין קובעין על אדם שמת על פי בגדיו?

"ויכירה ויאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף" (לז לג).

והקשו המפרשים: איך קבע יעקב שיוסף בנו מת על פי בגדיו, הרי נאמר במשנה במסכת יבמות (דף קכ ע"א) אין מעידין על אדם שמת אלא על פרצוף פנים, ולא מעידין עליו שמת על פי סימניו של בגדיו, ובגמרא מבואר הטעם שעל כן לא מהני הסימניו שבכליו משום דחיישינן לשאלה, אם כן יש להבין איך סמך יעקב שמת בנו על פי הכתונת שהביאו האחים? ויש על כך כמה תרוצים:

בשו"ת עצי חיים (סימן יא) מתרץ: על פי מה שהביא הבאר היטב (אה"ע סימן י"ז ס"ק י"א) בשם שו"ת מהראנ"ח (חלק א' סימן ע"ה) דאם אין מנהג המקום ללבוש אותו מלבוש אלא הוא, לא חיישינן לשאלה, לפי זה אתי שפיר דבכתונת הפסים רק יוסף הלך ולא היה מנהג המקום כן לא חיישינן לשאלה, לכן שפיר סמך על בגדיו.

ובמלא העומר מתרץ: על פי מה דאיתא במדרש בפרשה דהכתונת פסים היה בגדי כהונה, עיין כלי יקר בטעם הדבר מדוע היה צריך יוסף לבגדי כהונה וכי היה כהן עי"ש א"כ זה אינו דרך להשאל כדי שלא יהא ערום במצוות לפי זה אתי שפיר.

הישמח משה מתרץ: דווקא כשמכיר את הבגד על פי סימניו לא סמכינן על זה, דחיישינן תרי חששות דילמא אתרמי הסימן וכן דילמא שאל את הבגד לאחרים, אבל כשמכיר את הבגד בטביעות עין לא חיישינן לשאלה וסמכינן על סימן של הבגד, לפי הנ"ל אתי שפיר דיעקב הכיר את הבגד על פי טביעות עין, לכן סמך על סמך הבגד, ועיין בשו"ת עצי חיים (סימן י"א) מה שדן ומפלפל באריכות בדבריו.

ובשו"ת צמח צדק (לובאוויטש אבן העזר סימן נ"ט) מתרץ: מה שאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו, ודאי אין זה הכרה דמדאורייתא מחזקינן ליה כן, אלא שהוא על דרך דברה תורה כלשון בני אדם, דבני אדם מחזקינן כן אף על פי שמדינא אין זה עדות המספיק, ויש הכרח לזה דאף למ"ד דלא חיישינן לשאלה, וגם שיש לומר דכתונת פסים הוי מידי דלא מושלי מכל מקום היינו דוקא אם מצאו מת מלבוש בכתונת הזו י"ל דהוי הכרה, מה שאין כן כשמצאו הכתונת לבד אף שהטבילוהו בדם י"ל שאינו שלו, אלא בעל כרחך דהכוונה שאנשים מחזינן כן אע"פ שמדינא אין זה מספיק.

* * * *

מדוע סיפר יוסף את החלומות שחלם מגדולתו לאחיו הרי זה רק יוסיף שנאה?

"ויחלום יוסף חלום ויגד לאחיו ויוסיפו עוד שנוא אותו" (לז ה).

והקשו המושב זקנים לבעלי התוספות, והאור החיים: איש כמהו כיוסף נבון וחכם איך היה מספר בפני אחיו אשר היה יודע ורואה שהיו שונאים אותו על חלומותיו, ובכל יום היה מוסיף קנאה בינו ובניהם ובפרט מגלותו, א"כ מדוע סיפר להם. ויש על כך כמה תרוצים:

במושב זקנים לבעלי התוספות מתרץ: יוסף היה בר חכים ורואה באספקלריא ואמרו בגמרא במסכת סנהדרין (פרק ט) הכובש את נבואתו במיתה פירוש נביא המעלים ומכסה הנבואה שמראים לו מן השמים חייב מיתה בידי שמים, אמר מוטב שאפול בידי אדם ומספק אנצל ברחמי שמים, משאפול בידי עון שמים חלילה נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו.

הנה מדברי הרמב"ם משמע שיש איסור לנביא לכבוש נבואתו אף שיכול להגיע לידי סכנה: וז"ל ספר מורה נבוכים (חלק ב פרק ל"ז) וטבע זה הענין מחייב למי שהגיע לו זה השיעור הנוסף מן השפע שיקרא בני אדם על כל פנים יקובל ממנו או לא יקובל ואפילו יזיק בעצמו, עד שאנחנו נמצא נביאים קראו בני אדם עד שנהרגו, השפע ההוא האלהי יניעם ולא יניחם לשקוט ולא לנוח בשום פנים ואפילו הגיע לרעות גדולות, על זה תמצא ירמיהו ע"ה כי כשהגיעהו מבזיון המורים הכופרים ההם אשר היו בזמנו, השתדל לסתום נבואתו ולא יקראם אל האמת אשר מאסוהו, ולא היה יכול לסבול, זה אמר כי היה דבר ה' לי לחרפה ולקלס כל היום ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוד בשמו והיה בלבי כאש בוערת עצור בעצמותי ונלאיתי כלכל ולא אוכל, וזהו ענין מאמר הנביא האחרון ה' אלהים דבר מי לא ינבא.

האור החיים מתרץ: שנתכוון להודיע אותם כי מן השמים העלוהו למעלה, ומעשה יעקב היא בהסכמת עליונים, ומזה יחדלו משנוא אותו. עוד מתרץ האור החיים: שנתכוון להודיעם כי עדיין יצטרכו אליו ויבואו וישתחוו לו, ואולי כי ביודעם כן ירחיקו השנאה לבל ינקום מהם לעת יפלו לפניו, כי השבטים יכופו ראשם לגזירת אל עליון ולמצבייה.

עוד מתרץ האור החיים: שיוסף התכוון לקרב הלבבות יחד, והוא על דרך אומרים בגמרא במסכת ברכות נ"ה ע"ב ב' כי כל החלומות הולכים אחר הפה, ואמרו עוד שילך אצל מרחמי ליה רא"ש שם ויפתרנו לו ויוסף חשב שבספרו חלומותיו להם ידונו בעצמן כי לבו שלם עמהם כמשפט האחים האהובים, ולצד שקדמה שנאה וקנאה ננעלו שערי האהבה בלבם והיו דנים הכל להשתוררות עליהם.

* * * *

אבל היושב שבעה האם יש לו גם חיוב ומצוה לנחם אבלים אחרים?

"ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו" (לז לה)

יש לחקור האם אבל יש לו נמי את המצוה של ניחום אבילים או דילמא מי שיושב שבעה אין לו מצוה של ניחום אבילים.
הנה מהפסוק יש לכאורה ראייה שיש להם גם חיוב לנחם, שהרי בניו ובנותיו של יעקב קמו לנחמו, אם כן רואים שגם לאבל יש חיוב לנחם.
אבל אין ראייה מכאן משום כמה טעמים:

1. הרי הם לא היו אבילים בכלל שהרי הם ידעו שהוא עדיין בחיים רק עשו חרם שלא לספר.

2. ע"פ מה שכתב האור החיים שלא הזכר כאן מה שניחמו אותו בניו, וביאר שם שכוונת הכתוב הוא שכשראו בניו כל כך אבילות ושק במותניו ימים רבים, אמרו זה יעשה אדם שמת לו בנו יחידו, או אפילו לא יחידו, אם יהיו לו בנים מועטים, יקפיד על חסרון מהמועט, לזה התחכמו לעשות דבר שבאמצעותו יתנחם מעצמו, והוא שנתקבצו כל בניו, אחד עשר בנים ואחד עשר בנות ובניהם ובנותיהם רבים, והלכו ועמדו כולם אצלו ותהיה זאת נחמתו, כי מי שיש לו כל כך בנים ובנות, אין ראוי לו להצטער כל כך על בן קטן אם נעדר מן הבנים.
ויש להביא ראייה שאין יכולים לנחם: מהא שנאמר בגמרא במסכת כתובות (דף ח ע"א) א"ר נחמן אמר רב ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין ברכת אבילים בעשרה ואין אבילים מן המנין, וברש"י במסכת מגילה (דף כג ע"ב) ובשיטמ"ק כאן ביארו הטעם לחלק בין חתנים לאבילים, דאבילים הם מתנחמים ולא מנחמים, ועל כן לא

שייך שיצטרפו הם לעשרה דצריך עשרה מנחמים, ולכן אין אבילים מן המנין לגבי ברכה זו, חזינן להדיא דאין האבילים מנחמים. ויש גם ירושלמי במסכת מגילה (ד' חלק ד) שמשמע להדיא: דאבל אינו מנחם אחרים.

* * * *

מי שאינו משלם ועד בית האם מותר לפרסם בבנין את שמו שלא שילם?

בגמרא במסכת ברכות (דף מג ע"ב) ובסכת בבא מציעה (דף נט ע"א) וכן במסכת כתובות (דף סו ע"ב) וכן במסכת סוטה (דף י ע"ב): אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, מנלן מתמר דמבואר בפרשת השבוע (ל"ח כ"ה) "היא מוצאתי וגו' שלא רצתה להלבין את יהודה אף על גב שתשרף.

יש לחקור שכן שאינו רוצה לשלם ועד בית האם מותר לתלות פתק בבנין כדי להלחיץ אותו שישלם אף על גב שיתבייש מזה או דילמא אין שום היתר לעשות דבר זה.

הנה הגר"י זילברשטיין שליט"א בחשוקי חמד במסכת כתובות (דף מט ע"ב) נשאל האם מותר לפרסם בלוח המודעות שבחדר המדרגות, שמשפחה פלונית לא שילמה דמי ועד בית.

ומסיק הגר"י זילברשטיין שליט"א: שמעתי ממורי חמי מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל שלאחר שהתרו בשכן שאם לא ישלם יפרסמו את שמו בבנין מותר לפרסם את שמו, ואין בזה משום הלבנת פנים, או משום לשון הרע.

וראייה לכך: מהא דמבואר בגמרא במסכת כתובות (דף מט ע"ב) דאדם שלא רצה לפרנס בניו הקטנים היו מכריזים עליו בשוק, העורב האכזרי זן בניו, ופלוני לא מפרנס את בניו, הרי שמותר לבייש אדם על שלא זן את בניו, כל שכן על דייר שעובר על גזל שנהנה ממה ששותפיו משקיעים בבית ואינו משיב להם.

ועוד ראייה: דהרי מצינו שמותר לבית דין לתפוס ממון של הלוה ברחוב, ומסתבר דהתופס גורם להתקלות של אנשים, ונגרם בושה ללוה ולא אסרו דבר זה וצריך להתייעץ עם רב.

* * * *

איך היה מותר לחכמים לתקן את חג החנוכה הרי יש איסור בל תוסיף?

הנה במנחת חינוך (מצוה תנ"ד) כתב וז"ל הנה כמה מצוות שהוסיפו חז"ל כגון נר חנוכה ונטילת ידים וכדומה שהם דברים חדשים, נראה דודאי לא שייך בל תוסיף, כי התורה נתנה רשות לחכמים לתקן תקנות הן בקום ועשה והן בשב ואל תעשה לפי הזמנים ולא ראיתי בדברי הראשונים שיהיה זה בכלל זה ויתרצו הדברים, כי הלאו הזה אינו אלא שלא נוסף במצוה של תורה איזה הוספה.

וגם לפי הטעם שכתב החינוך: דהאדון ב"ה בתכלית השלמות וכל ציווייו בתכלית השלמות והתוספת בהם חסרון, וזה שייך במצוות שצויה אז והוא יתברך צויה בודאי הם בתכלית השלמות, אבל מה שלא צויה אז ונתחדש אח"כ הסיבות שחז"ל הסכימו לתקן כגון נר חנוכה ע"י הניסים בימי יונים וכדומה, דלא היה אז זמנם, אין שום גרעון בהציווי של האדון ב"ה ולא שייך כלל בל תוסיף.

ומוסיף המנחת חינוך: ולא מיבעיא במה שתיקנו חז"ל שהתורה ציותה לשמוע דבריהם, אלא אפילו יחיד כגון שנעשה לו איזה נס וקובע לעצמו שיקרא הנס בכל שנה או שעשה משתה, התעלה על דעתך דהוי מוסיף מצוה, דזה אין גרעון במצוות התורה.

יש לתמוה על המנחת חינוך שכתב דבתיקון חג החנוכה לא שייך בל תוסיף: מהא דכתב ברמב"ן פרשת ואתחנן וז"ל ולפי דעתי אפילו בדא לעשות מצוה בפני עצמה כגון שעשה חג בחדש שבדא מלבו כמו ירבעם (מלכים א' י"ב ל"ג) עובר בלאו, וכך אמרו בגמרא במסכת מגילה (דף יד ע"א) לענין מקרא מגלה, מאה ושמונים נביאים עמדו להם לישראל ולא פחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש וכו', חזינן להדיא מדבריו דגם

בהודאה על הנס יש בזה בל תוסיף אי לאו דמצאו חז"ל סמך מהמקרא, ואיך כתב המנחת חינוך שלא מצא בראשונים שיהא בזה חשש בל תוסיף?

ונראה לתרץ לפי מה שכתב בשו"ת חלקת יואב (סימן ב) דעל נר חנוכה לא היה קשה לרמב"ן כלל האיך תיקנו, הרי איכא בל תוסיף דהרי זה רק דרבנן, ורק על מגילה היה קשה לו יען שהאלימו מצוה מגילה כדאורייתא לדחות בשבילה כל המצוות של תורה, על כן היה בו משום בל

תוסיף, לפי זה א"ש.

אבל המהרש"א במסכת מגילה (דף י"ד ע"א) כתב דבחנוכה נמי יש סמך במקרא על תיקון חג החנוכה, דאם לא כן לא היו רשאים להוסיף את חג החנוכה, חזינן דסבירא להו דגם בנר חנוכה היה בל תוסיף בלא סמך.

* * * *

מדוע קטן שהגיע לחינוך יכול להוציא אחרים במצות נר חנוכה ובמגילה אינו יכול?

כתב מרן בשולחן ערוך אורח חיים (סימן תרע"ה) אם הדליקה חרש שוטה וקטן, לא עשה כלום, ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך, מותר. והקשו הראשונים: מאי שנא דלגבי קריאת המגילה סתם המחבר (בסימן תרפ"ט סעיף ב) שהשומע מהקטן אינו יוצא ולא הביא שיטה שיוצא, ומדוע בחנוכה הביא שיטה שיוצא, כך מקשה במגן אברהם (או"ח סימן תקפ"ט ס"ק ד), וכן במחצית השקל (שם), ובפרי מגדים, וכן בשו"ת חכם צבי (תוספות חדשים סימן י"ג), וכן בחכמת שלמה (או"ח סימן תרע"ה), וכן בשו"ת דברי יציב (אורח חיים סימן רפ"ו).

ויש על כך כמה תרוצים

בשו"ת חכם צבי (תוספת חדשים סימן יג) מתרץ: בחנוכה כיון דלאו אקרפתא דגברא מוטל חיוב ההדלקה, אלא אחד מכל בני הבית מדליק בפתח החצר ושוב אין שום חיוב על שום אחד מכל בה"ב אע"פ שלא שמעו הברכה ולא

ראו ההדלקה, ועדיפא מיניה אמר ר' זירא במסכת שבת (דף כג ע"א) כיון דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא, דקא מדליקי עלי בגו ביתאי, אמטו להכי סגי בקטן שהגיע לחינוך המדליק בפתח החצר, אבל בקריאת המגילה המוטל על כל או"ח לקרות או לשמוע המגילה אין קטן אף שהגיע לחינוך מוציא את הרבים וחילוק זה מתקבל על הדעת.

האליה רבה (סימן תרפ"ט) מתרץ: על פי מה דמשמע בתוספות במסכת מגילה (דף ד ע"א ד"ה נשים) דמשמע דהקטן הגיע לחינוך אין חייב בקריאה רק בשמיעה כמו נשים, א"כ לכך אינו מוציא, משא"כ בנר חנוכה.

עוד מתרץ האליה רבה (סימן תרפ"ט): ע"פ מה שכתב בשלטי הגבורים דף קע"א על המרדכי במסכת שבת (סימן רס"ה) שכתבו התוספות אף על גב דמקרא מגילה לא פטרה אשה, שמא נר חנוכה קולא הוא כדאמרינן בגמרא במסכת שבת (דף כ"ג ע"א) דמשתתף בפריטי, לפי זה אתיי שפיר גם הסתירה לגבי קטן.

הפרי מגדים (פתיחה כוללת חלק א ס"ק י"ח) וכן בשו"ת דברי יציב (אורח חיים סימן רפ"ו) מתרצים: יש לחלק לפי מה שהזכיר המחבר סימן תרצ"ו ס"ז יש מי שאומר שאונן מותר בבשר ויין בפורים דלשמוח בפורים דברי קבלה ניהו שהם כדברי תורה, ובטורי אבן במסכת מגילה (דף ה' ע"ב בד"ה חזקיה) כתב כיון דאסתר נאמרה לקרות ברוה"ק ומדברי קבלה וה"ה שאר מצות הנהגין, דינן כד"ת וספיקן לחומרא, ולכן החמיר מרן השולחן ערוך במגילה שלא יצא בשומע מקטן דכיון דהויא כדברי קבלה הויא כדין תורה דחמיר טפי.

ובשו"ת דברי יציב אורח חיים סימן רפ"ו מתרץ: לפי דרכו של החת"ס (או"ח סימן קסא) דהלל דאורייתא דלמדו ק"ו ממיתה לחיים לא כ"ש, ואם כן במגילה קרייתא זו הלילא, הוי ספק קריאה שלה ספק ד"ת י"ל שלכן במגילה החמיר המחבר שלא יצא בשומע מפי קטן שדינו כדין תורה, משא"כ בחנוכה דרבנן, והגם שהחת"ס בחידושו במסכת שבת (דף כב ע"א בד"ה פסולה) הזכיר סברתו זאת ג"כ לחנוכה, מ"מ כתב בעצמו שם שרק לא יפלא לומר כן, והזכיר רק שחנוכה בעצם הזכרת הנס, אבל הדלקת הנרות בעצם לא מן התורה, ועיין בחת"ס במסכת שבת (דף כג ע"א בד"ה והיכן ציונו) שכתב רק שרשם מד"ת עיי"ש, אבל הלל בעצם מן התורה, א"כ אף קריאתה זו הלילא י"ל דשפיר הוה מה"ת, ומכ"ש כשנתפרש מדברי קבלה לקרותה, ולכן לא יצא בשומע מפי קטן.

ולענין הלכה: כתב המשנה ברורה (סימן תרעה ס"ק יג) לפי מה שסתם מרן השולחן ערוך בסימן תרפ"ט ס"ב דקטן אינו מוציא במגילה, משמע דלמעשה אין לסמוך שיהיה הקטן יכול להוציא בהדלקתו לגדולים, משמע דלהלכה לא מיסתבר לחלק בין חנוכה למגילה, צ"ע שהרי לקמן בסימן תרפ"ט כתב המשנה ברורה דלדעה שקטן מוציא בחנוכה, מוציא נמי במגילה.

* * * *

האם יש ענין שלא לאכול בחצי שעה הראשונה שהנרות דולקות?

כתב מרן השו"ע (או"ח סימן תר"ע ס"ק א) נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות.

ויש על כך כמה טעמים במנהג זה:

המגן אברהם או"ח סימן תר"ע כתב: לפי שהנס נעשה על ידם, שהאכילה יהודית את האויב שהיא היתה בתו של יוחנן כהן גדול והיתה גזירה שכל ארוסה תבעל לטפסר תחלה והאכילה לראש הצוררים גבינה לשכרותו וחתכה את ראשו וברחו כולם.

הבית יוסף (או"ח סימן תר"ע) כתב: כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה.

והקשה החתם סופר (שו"ת אורח חיים סימן קנ"ה): לפי טעם זה מדוע רק הנשים נוהגות שלא לעשות מלאכה הרי טעם זה נוהג גם באנשים.

ובפרי מגדים כתב דלפי טעם זה: אין לחלק בין אנשים לנשים וגם לאנשים אסור לעשות מלאכה, וכן כתב המשנה

ברורה שיש אומרים שגם אנשים אסור לעשות מלאכה והכוונה לפי טעם הנ"ל.

יש להקשות: לפי טעם זה נראה דאפילו לאכול אסור, וצ"ע שהרי מרן השולחן ערוך כתב ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה דמשמע דווקא מלאכה אסור.

נראה לתרץ: דשאני מלאכה שאי אפשר לעשות בחשיכה אם כן ניכר כשעושה מלאכה בפני הנרות אז יש מראית העין שמשמש בזה לצורך המלאכה, משא"כ אכילה אפשר נמי בחושך, ואף על גב דאמרינן בגמרא במסכת יומא (דף עה ע"ב) דמי שאוכל בחשיכה אינו שבע, מכל מקום

אכסנאי שמתתף בפרוטה והנרות גרם לשריפה האם צריך להשתתף בהוצאות של הנזקים?

כתב מרן בשולחן ערוך (חושן משפט סימן תי"ח) אם הניח החנווני נרו מבחוץ, הוא חייב לשלם אף דמי הפשתן לבעל הגמל, ואפילו הוא נר חנוכה, שהיה לו לישב ולשמור שלא יזיק.

יש לחקור לפי מה שקימ"ל בדברי השולחן ערוך (או"ח סימן תרע"ז ס"א) שאכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה אם הזיק האם חייב להשתתף נמי בנזקין דהויא כמו שותף.

הנה בספר וישמע משה (עמוד קע"ט) מביא ששאל את הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאלה זו, ופסק לו שחייב להשתתף בהוצאות משום שנעשה שותף.

איך מותר לומר הנרות הללו אחר שהדליק הנר הראשון לפני שגמר להדליק הכל הרי זה הפסק?

כתב מרן השולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה (סימן תרע"ו סעיף ד) אחר שהדליק אומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הניסים ועל הנפלאות וכו'.

יש לחקור מתי אומרים הנרות הללו האם אחר שהדליק כל לילה את כל הנרות או דילמא אמרינן רק לאחר שהדליק את הנר הראשון?.

הנה בשו"ת מהרש"ל (סימן פ"ה) ומובא בט"ז ובמגן אברהם (או"ח סימן תרע"ו) כתב ומיד אחר גמר הדלקת הנר הראשון שהוא עיקר, יאמר הנרות הללו ויגמור ההדלקות בעוד שאומר הנרות.

והקשה עליו בפרי מגדים (אורח חיים משבצות זהב סימן תרע"ו ס"ק ה) ממה שהביא מרן הבית יוסף (אורח חיים סימן תרע"ב) בשם הארחות חיים בהלכות חנוכה (אות י) מי שלא הדליק בליל שלישי אלא שתי נרות או בליל רביעי אלא שלשה זה היה מעשה בלונ"ל והחמירו שידליק מה שחסר להדליק ואין צריך לברך פעם אחרת כי הברכה שעשה בתחלה על חיוב כל הנרות עשאה, ע"כ, חזינן דהברכה קאי על כל הנרות אי"כ איך מותר להפסיק ולומר הנירות הללו.

ומסיק הפרי מגדים: ואני העני לא ראיתי לנהוג כן, וח"ו אין אומר נגד מאורן של ישראל מהרש"ל ז"ל, ומכל מקום מי שנוהג ואומר אחר כך הנרות הללו לאחר שהדליק הכל, נמי שפיר דמי.

ובשו"ת מנחת יצחק (חלק ד' סימן קט"ו) העיר דבספר ראש יוסף לפרי מגדים על מסכת שבת (דף כ"ג) כתב ואם שח בין נר לנר, ראוי לברך שנית וקשה אמאי, הא העיקר הוא הנר הראשון, ומביא שבספרו פרי מגדים (סימן תרע"א) כתב, שהעיקר הראשון, ומשמע דלא יברך. ובספר הון עשיר לרבינו בעל משנת חסידים על מסכת בבא קמא (פ"ו מ"ו) כתב דכל הנרות שמדליק בשאר הימים הוויין כולו כאחד מצות חנוכה ואכולהו מכיין בתיבת 'נר' דקאמר בברכתו.

ובספר משנה שכיר על חנוכה כתב דוודאי לדברי ההון עשיר לא טוב להתחיל ולומר 'הנרות הללו' עד סיום הדלקת כל הנרות כולן, כיון דכולן כאחד הוויין המצוה, ותיבת 'נר' קאי אכולהו, איך יפסיק בין הברכה להדלקתן.

האם נרות חנוכה יש בהם קדושה?

נאמר במסכת סופרים (פרק כ' הלכה ו'): הנרות הללו קודש הם, ואין לנו רשות להשתמש בהם, אלא לראותם בלבד, כדי להודות לשמך על נסידך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך.

יש להקשות: הרי איתא בגמרא במסכת שבת (דף כב ע"א) וכי נר חנוכה קדושה יש בה, חזינן להדיא שאין קדושה בנרות חנוכה ואיך אנו אומרים שהם קודש, כך הקשו בשדי חמד (אסיפת דינים מערכת חנוכה אות ט), וכן בשפת אמת על מסכת שבת (דף כ"ב ע"א ד"ה הי"נ שלא יהיו בזויות עליו), וכן בשפת אמת חנוכה (שנת תרל"ט ד"ה הנרות), וכן באמרי אמת (ליקוטים), וכן בבני שלמה וכן בשו"ת מנחת שלמה (תניינא סימן נ"ח).

ויש על כך כמה תרוצים:

השפת אמת על מסכת שבת (דף כ"ב ע"א) מתרץ: פליגי בהם אמוראי לרב יש בהם קדושה והמסכת סופרים גם בשיטה הזאת קיימת, אבל לפי הגמרא שלנו במסכת שבת שמקשה וכי נר חנוכה קדושה יש בה, אליבא דשמואל דסבירא ליה שאין קדושה בנר חנוכה.

ובשו"ת מנחת שלמה (תניינא סימן נ"ח) מתרץ: מה שאומרים בזמן ההדלקה הנרות הללו קודש הם, כוונת הדברים שעשאוהו כהקדש דומיא דמנורה שבמקדש זכר לנס, ולכן אין לנו רשות להשתמש בהם.

השפת אמת (עניני חנוכה שנת תרל"ט ד"ה הנרות) מתרץ: שלישראל יש כח להמשיך ולהחיל הקדושה, ישראל ממשיכין קדושה לפני המצוה ולאחר המצוה.

האמרי אמת (חנוכה) מתרץ: ע"פ מה דאיתא בגמרא במסכת שבת (דף ק"ל ע"א) תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזירת המלכות וכו' עדיין היא מוחזקת בידם, בשעת גזירת המלכות צריך למסור נפש אפילו לשנוי ערקתא דמסאנא כמבואר בגמרא במסכת סנהדרין (דף ע"ד ע"ב) וכשאישישראל מוסר נפשו להשי"ת נעשה אפילו ממנהג גם כן תורה, וכן בזמן יונים מסרו נפשם כדאיתא במדרש רבה (ויקרא ל"ב א) מה לך יוצא לסיסל על שמלתי את בני וכו' ולכן הנרות הללו קודש הם, זה לימוד לכל אדם שכפי

מה שעושה מצוה בכל לבבו עם מסירות נפש יש לזה קיום לתמיד.

עוד נראה לתרץ על פי מה שכתב האשל אברהם (לרה"ג מבוטשאטש או"ח סימן תרע"ו) שאין כוונתם לייסד בזה בחינת הקדש גמור על הנרות, ואין זה רק בחינת יחוד לשם מצוה דתקנת חז"ל ואין בזה בשום בחינת הקדש דברי תורה ולא שום קדושה קבועה ודנים בספיקם להקל כי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש.

***

מדוע אין מדליקים נר חנוכה בחוץ מפני הסכנה הרי בשעת השמד צריכים למסור את הנפש אף על מצוה דרבנן?

איתא בגמרא במסכת שבת (דף כ"א ע"ב) תנו רבנן נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ וכו' ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו, ודיו.

יש להקשות: מה החידוש שבשעת הסכנה אין צריך להדליק, הרי בכל התורה כולה פיקוח נפש דוחה את כל התורה.

הנה בחידושי הריטב"א שם כתב בשעת הסכנה מניחה על שלחנו, פירוש לא סוף דבר סכנת נפשות, דאם כן פשיטא דעל מצות עשה לא יהרג וכדאיתא לקמן במכילתין גבי תפילין (דף מ"ט ע"א) עיין שם וכדכתיבנא במסכת סנהדרין, אלא אפילו סכנת צער או איבה כמו בצרפת, ולכן פרש"י ז"ל כאן דהיינו מפני הפרסיים שלא היו מניחין להדליק נר בשום בית ביום ידוע של אידם וכדאמרין התם בגמרא במסכת גיטין (דף י"ז ע"א) אתא חברא שקל שרגא, ולפיכך היה אומר מורי הרב ז"ל שכשנושב רוח שאי אפשר להדליקה בחוץ מדליקה בפנים בביתו.

ובמאירי שם כתב בשעת הסכנה ר"ל שמד שאין מניחים את ישראל לעסוק במצות מניחה על שולחנו ודיו.

והקשה הב"ח (סימן תרע"א ס"ח) הרי קימ"ל בגמרא במסכת סנהדרין (דף ע"ד ע"ב) דבשעת השמד יהרג ואל יעבור אפילו על ערקתא דמסאנא וא"כ איך הרשו חז"ל לשנות את הדין ולהדליק על שלחנו מפני סכנת של גזירת שמד, ומתוך: דשאני התם בחנוכה שלא נעקרה כל המצוה רק שינוי מקום בלבד, על זה לא צריכים ליהרג.

והביא ראיה: מהא דאמרין בגמרא במסכת כתובות (דף ג' ע"ב) בתקנת נשואין ליום הרביעי דאפילו בשעת התקנה, משנן רק מיום ליום, אבל אין עוקרין התקנה לגמרי, ולא אמרין דיהרג ואל יעבור שלא לשנות דין ומנהג השמד, אלא ע"כ דכיון שאין עקירת התקנה מכל וכל אלא שינוי ביום, לא אמרין בזה דיהרג ואל יעבור.

הדברי יציב בספר אוצרות דברי יציב על מסכת שבת (דף כ"א ע"ב) תירץ מדוע היה הוה אמינא שצריכים ליהרג על נר חנוכה: ע"פ מה שכתב הפרי חדש (או"ח סימן תרע"א ס"ק א) לתרץ קושיית הבית יוסף על מה שאנו מדליקין נר חנוכה ביום הראשון, והרי היה בפה שמן כדי להדליק ממנו יום אחד, ומתוך שאנו עושים כן זכר לנס של נצחון המלחמה שהיה ביום הראשון שאז היה עיקר הנצחון שנחו מאויביהם, ולכאורה תמוה מה שבחרו חז"ל לעשות זכר לנס של נצחו המלחמה בהדלקת נרות אשר אין בה שום רמז לנצחון המלחמה, והנראה בביאור דבריו, על פי מה דאיתא בגמרא במסכת ברכות (דף כ' ע"א) אמר ליה רב פפא לאביי: מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא, ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא וכו' אמר ליה קמאי הו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם, אנן לא מסרינן נפשינן אקדושת השם, מבואר מזה דדווקא ע"י מסירת נפש זוכים להנהגה ניסית, ולפי זה היה נראה לומר דלא זכו ישראל לנס של מציאת הפח ושידלוק לחי ימים אלא על ידי גודל מסירת נפש שהיו לחשמונאים שקנאו קנאת ה' צבאות ויצאו להילחם ביונים למרות שהיו מעטים נגד הרבים וחלשים נגד גבורים, ויש מחלוקת הראשונים האם על שאר מצוות מותר למסור את הנפש או לא. וכתב מרן הבית יוסף (יו"ד סימן קנ"ז) בשם הנמוקי יוסף שאם הוא אדם גדול וחסיד וירא שמים רשאי לקדש את השם ולמסור את הנפש אפילו על מצוה קלה, ולפי זה שפיר יש זכר לנס נצחון המלחמה בהדלקת המנורה, כיון שכל נס של הדלקת המנורה לא בא להם אלא בזכות יציאתם למלחמה, ולפי זה מבואר היטב, כי היות שעיקר הנס בא להם על ידי מסירות נפש, ובהגיע ימי החנוכה בוער בלב כל איש מישראל הכח של מסירות נפש ההיא, סלקא דעתך דאמינא שגם בשעת הסכנה ימסור את הנפש להדליק נר חנוכה בחוץ, לזה קמ"ל דבשעת הסכנה מניחה על שלחנו ואין צריך למסור את הנפש, ומ"מ סיים ודיו להורות שלענין קיום המצוה די בזה, אבל אם הוא רוצה מותר לו למסור את נפשו ולהדליק בחוץ, ובא לרבות שאפילו איש פשוט שאינו מוחזק בחסידות יש לו היתר בדבר, דשאני נר חנוכה שלא בא לידינו אלא בכח ובזכות של מסירות נפש.

***